

Kunigo Antano Valantino 100-osioms gimimo metinėms

Paskutinis iš XX a. kunigų –
tautosakos rinkėjų

GRAŽINA KADŽYTĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos rankraštyną, kuriame saugoma jau daugiau kaip du milijonai įvairių tautosakos tekstų, ypač ankstyviausią jo dalį, sukaupę Lietuvių mokslo draugijos, yra labai ženkliai praturtinę XIX ir XX amžiaus šviesuoliai kunigai – tautosakos rinkimo talkininkai. Devynioliktas šimtmetis mums padovanojo netgi vyskupo Motiejaus Valančiaus tautosakos rankraščius. LMD I 696 rinkinio 282 patarlės ir 87 mįslės pristatomos įžangos žodžiu: *Wajkaj, jej neszkaitiet rasi ben regiejot knigiele žemaijtiu patarlu: aš ję skajcziau, bet ne visas teradau, todiel aplejstosies noriu cze priwesti, nežinau tiktai, kaip ilgai jes atminste*. Tai yra nuoroda į paties M. Valančiaus 1867 m. išleistą knygelę „Patarles Zemajcziu“. Dar vienas tautosakos rinkinys – LMD I 923 (122 vnt.) patvirtina, kad „Palangos Juzė“ ir kiti iškiliojo Žemaitijos dvasininko kūriniai paremti tautosakos išmintimi ir siužetais, jo paties surankiotais iš gyvosios tradicijos. Tautosaka klojo pamatus ir Juozo Tumo-Vaižganto (1869–1933) kūrybai. Rankraštyne turime porą jo sudarytų rinkinių – LMD I 296 ir LMD I 320. XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios itin veržliai besiskleidžiančioje lietuvių literatūroje – tiek poezijoje, tiek prozoje – labai stiprus tautosakinis pradas. Galima manyti, jog ir tautosakos rinkimas anuomet laikytas geru darbu. Yra užuominų apie tautosakos rinkimo sąjūdžius kunigų seminarijose. Juolab kad visa tai buvo skatinama pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ (1883–1886) leidėjų ir 1907 m. įsteigtos Lietuvių mokslo draugijos vadovų. Vėliau kvietimus talkai tolydžio kartodavo Lietuvių tautosakos archyvo, įkurto 1935 m., ir jo paveldą perėmusio Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos sektoriaus mokslininkai. Klierikų ir kunigų sudarytų rinkinių daug yra pakliuvę į Lietuvių tautosakos rankraštyną. Apie porą dešimčių tokių talkininkų išvardijo dr. Rūta Žarskienė pranešime „Lietuvių tautosakos rankraštynas ir jo bendradarbiai“, skaitytame šių metų spalio mėnesį Tautosakos savaitės metu vykusioje mokslinėje konferencijoje „Kunigas Antanas Valantinas – uolus tautosakos barų darbininkas“.

Kunigas Antanas Valantinas Vadaktų klebonijoje. LTRFt 10629

Žinomesni iš jų – Teodoras Brazys (1870–1930), Pranas Bieliauskas (1883–1957), Kazimieras Jaunius (1848–1908), Jurgis Narjauskas (1876–1943), Jonas Reitelaitis (1884–1966), Konstantinas Stašys (1843–1919), Adolfas Sabaliauskas (1873–1950), Juozapas Žiogas (1869–1935). Tiesą sakant, ne visada galima susekti rinkėjo kunigystę, nes ankstesniais metais siuntėjai kartais nematė reikalo nurodyti savo profesiją, o sovietmečiu, ateizacijos laikais, registruojant gautus rinkinius ji buvo nutylima „dėl šventos ramybės“. Manychiau, kad daug tautosakos rankraščių dar nepasiekė rankraštyno – tebeguli kunigų namų archyvuose, vietiniuose muziejuose, bibliotekose, kur buvo perduoti po mirties, arba pas tuos, kurie saugo giminės kultūrinį palikimą. Kartais, kaip atliepas į mano pačios per LRT radijo viktoriną „Ot tai tau!“ skelbiamus prašymus, rankraščiai, garso ir vaizdo laikmenos dovanojamos Instituto rankraštynei; antai šįmet mus pasiekė iš muzikalios šeimos kilusio kunigo Aleksandro Papučkos prieš pusšimtį metų įrašytos magnetofono juostos ir kt.

XIX amžiuje neginčijamai daugiausia tautosakai buvo nusipelnęs Antanas Juška (1819–1880) – užrašęs 7000 dainų ir 2000 melodijų, aprašęs pušalotiečių ir veliuoniškių vestuves, parengęs ir išleidęs solidžius rinkinius¹, įtvirtindamas tautosakos rinkimo ir publikavimo principus, o XX amžiaus tautosakos rinkėjų gretose nepralenkta yra kunigas Antanas Valantinas (1916–2004). Peržvelgus rankraščių

1 A. Juškos knygos: *Lietuviškos dainos*, 3 t. (1880–1882, 2-asis leid. 1955); *Svotbinė rėda veliuonyčių lietuvių* (1880); *Lietuviškos svotbinės dainos*, 2 t. (1883, 2-asis leid. 1955).

registracijos duomenis matyti, kad iš tiesų jis buvo paskutinis iš kunigų – tautosakos rinkimo talkininkų, kurio vėliausieji rinkiniai pateko į rankraštyną 1989 m., o jo paties rūpesčiu ir pinigais išleistos įvairios tautosakos knygelės į Institutą atkeliaudavo jau dvidešimt pirmojo šimtmečio pradžios paštu.

Radviliškio žemės išaugintas ir didesniąją gyvenimo dalį jai atidavęs Antanas Valantinas kone pusę šimtmečio klebonavo Vadaktų parapijoje (Radviliškio r.). Iš šio krašto žmonių, savo parapijiečių, ir gimtojo Vėriškių kaimo pateikėjų jis ir užrašė daugiausia tautosakos tekstų. Nuo 1958 m. jo sukaupta 13 148 vienetai tautosakos, sudėliotos į 115 rinkinių². Kaip tik čia, Vadaktuose, galutinai apsisprendęs išbandyti savo pirmtako kunigo A. Juškos pramintą tautosakos rinkėjo kelią, suprato, kad šis pasirinkimas yra labai teisingas. Mokslininkai tautosakininkai mielai priėmė naują talkininką, siuntė vienokių ar kitokių temų bei žanrų pageidavimus, bendrąsias instrukcijas ir konkrečius patarimus – taip mezgėsi ilgametis bendravimas. Gerai įvertinta pradžia skatino tolesniam, kone trisdešimt metų trukusiam bendradarbiavimui. Itin vaisingai darbuotasi 1959 (13 rinkinių, 1989 vnt.), 1960 (13 rinkinių, 1240 vnt.) ir 1969 (14 rinkinių, 2599 vnt.) metais. Surinktas vertingas Vadaktų, Šeduvos, Sidabravo, Naujamiesčio ir kitų kaimyninių parapijų tautosakos lobynas. Paskutiniuose, 1989 m. rankraštynui atsiųstuose rinkiniuose – kunigo iš namų archyvo sulasioti tautosakos tekstai iš Biržų, Plungės, Zarasų ir kitų Lietuvos vietovių, kuriose darbuotasi, lankytasi ir, pasitaikius progai, užrašinėta pašnekusių metu išgirsta tautosaka. Pridėti prie rinkinių laišakai rodo, jog Valantinas, pastebėjęs kokių nors ankstesnio savo darbo riktų, būtinai apie juos pranešdavo rankraštyno darbuotojams. Toks sąžiningumas tautosakos rinkimo darbe labai vertinamas ir leidžia visiškai pasitikėti korespondentu.

Vadaktai, maža šiaurės Aukštaitijos parapija, kuri anuomet buvo gūdus užkampis (prasti keliai, jokie susisiekimo, be elektros, bažnytelė apgriuvusi...), atskleidė savo privalumus ir galimybes juos pamilusiajam. „Kadangi čia gyvendamas daugiau, kaip kitur, pasidarbavau tautos kultūrai, tai nesigailiu čia pakliuvęs“; – ne vienam pašnekovui yra kartojęs Valantinas. Nusipirkęs rašomąją mašinėlę, kunigas savo rankraščius perrašydavo keliais egzemplioriais, taip kaupdamas ir naminių tautosakos archyvą. Paskutiniaisiais gyvenimo metais, atsigavęs po insulto, trokšdamas kaip nors užpildyti bei įprasminti saulėlydžio dienas, talkinamas sūnėno Jono Valantino iš namie saugotų rankraščių savo lešomis jis išleido ištisą vieno autoriaus bibliotekėlę – 24 leidinius, kuriuose esama poezijos, istorinių apybraižų, publicistikos, pamokslų ir net septynetas tautosakos rinkinelių.

.....
2 Kai kur internete nurodomi du tūkstančiai įvairių žanrų tautosakos vienetų klaidingai nuskaityti iš A. Valantino knygelės „Dalelė iš pasakojamosios tautosakos lobyno“ pratarmės: „...mano užrašyta apie du tūkstančius pasakų, sakmių, anekdotų ir kt.“ Autorius turėjo galvoje tik pasakojamosios tautosakos tekstus, taigi nepriskaičiuodamas gausybės dainų, patarlių, mišlių ir kitos tautosakos.

Kadangi apie tai esu išsamiau rašiusi straipsnyje „Tautosaka šalia sielovados ir poezijos“³, skirtame Antano Valantino 90-osioms gimimo metinėms, tad dabar, praėjus dešimčiai metų, būtų galima papildyti anuometines išvalgas dar kartą permąstytomis, taip pat išskaitytomis iš jo paties autobiografinių poezijos tekstų.

1916 m. lapkričio 14 d. Šeduvos parapijos Vėriškių kaime Petro ir Agotos (Mončiunskaitės) Valantinų šeimoje gimęs Antanas buvo priešpaskutinis sūnus šešių vaikų šeimoje. Tuometiniai kaimai dar buvo turtingi senovės paveldo – artojai išardavo akmeninių kirvukų, dubenuotieji akmenys, kuriuose, pasak žmonių, „velniai taboką malė“, kurstė vaikų vaizduotę, kurią papildydavo rudens ir žiemos vakarais sekamos pasakos, sakmės, pavasarį ir vasarą laukuose skambančios dainos. Atkūrus nepriklausomybę, valstybė skatino „jaunosios Lietuvos“ mokslo siekius, o juos visokeriopai rėmė vyresnioji karta. Anuo metu kone kiekvieno didesnio kaimo bendruomenė rūpinosi vietose steigti ir išlaikyti pradžios mokyklas, kad privalomąjį pradinį išsilavinimą gautų visi vaikai, nepaisant turtingų tėvų galimybių. Vėriškių kaimo pradžios mokykla buvo įsikūrusi Petro Valantino seklyčioje, tad šeimos vaikai perbėgdavo prieangį ir jau būdavo mokykloje. Gabus ir darbštus Antanukas keturių skyrių programą įveikė per trejus metus (1923–1926). Tada kelias truputį pailgėjo – iki Šeduvos „Saulės“ progimnazijos. Bet vis tiek – kiek čia to kelio, vos keli kilometrai, be to, puikiai pažįstamos visos pakelės, nes tiek sekmadienių keliauta su motute į bažnyčią. Ketvertą metų (1926–1930) ėjo pats – kasdien, pėstute, su bendramoksliais kaimynais. Pastarųjų, galinčių siekti aukštesnio mokslo, jau buvo mažiau nei seklyčios mokyklėlėje, nors vėriškiečiams kainavo tik mokslas – nakvoti pareidavo namo. Šeimos ir paties Antano lūkesčiuose numatytai kunigo tarnystei reikėjo tinkamai pasirengti – ieškoti gimnazijos, kurioje, be viso kito, būtų geriausiai dėstomos senosios klasikinės graikų ir lotynų kalbos. Gerai pedagogais anuo metu garsėjo Panevėžio berniukų gimnazija. Jos direktorius ir lietuvių kalbos mokytojas (1930–1934) buvo puikus pedagogas ir rašytojas kun. Julijonas Lindė-Dobilas.

Kaip tik J. Lindės-Dobilo pamokose, jo įkurtoje ir vadovaujamoje Meno kuopoje ėmė bręsti gimnazisto Antano ketinimai rinktis ne šiaip kunigo, bet kunigo poeto, literatūros darbininko, pašaukimą. Pedagogų palankumas ir paskatos šiam darbui skatino jaunuolio entuziazmą: lotynistų giriamas buvo išvertęs nemažą gabalą Vergilijaus „Eneidos“, Meno kuopos sueigose skaitomi jo eilėraščiai taip pat sulaukdavo dažniausiai teigiamų vertinimų. Kas žino, gal tas pats J. Lindė-Dobilas, išlydėdamas paskutinės savo laidos (jis mirė 1934 m.) globotinį, užsiminė apie kūrybos kelią? Su Jurgiu Elisonu, Panevėžio „Gimtajam kraštui tirti draugijos“ steigėju ir iki 1940 m. jos pirmininku, nuo 1936 m. Lietuvių tautosakos archyvo tarybos nariu, šiek tiek apsilenkta – Panevėžio berniukų gimnazijos direktoriumi

3 Žr. *Tautosakos darbai*, t. XXXII, 2006, p. 267–270.

jis tapo 1935 m. Tad į didžiąją Jono Balio inicijuotą ir Jurgio Elisono organizuotą gimnazistų tautosakos rinkimo talką Antanui neteko įsitraukti. Keletas gimnazijos metais užrašytų tautosakos pluoštelių gal buvo panaudoti lietuvių kalbos pamokose ar Meno kuopos referatams, o gal ir ne – pats Valantinas apie tai neužsiminė. Į Lietuvių tautosakos archyvą anuo metu jie nebuvo išsiųsti, tad dešimtmečius liko dulkėti tėviškės palėpėje, kol, jau klebonaudamas Vadaktuose, atsitiktinai perskaitęs tuometinio Lietuvių kalbos ir literatūros instituto tautosakininkų eilinių kvietimą dalyvauti tautosakos rinkimo talkoje, atsiminė jau šį bei tą turįs, kad ištrauktų iš užmaršties.

Kauno kunigų seminarijos ir Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto jungtinėse studijose (1935–1940) rektorius Prano Penkausko ir kitų profesorių, kaip yra paliudiję jo kartos kunigai, buvę bendramoksliai, jaunam kūrėjui pranašauta kunigo poeto, katalikiškosios spaudos darbininko ateitis, tikėtasi išauginsiant Maironio poetinės misijos tęsėją. Deja, toks likimas... toks likimas visos kartos, kuri, puikių profesorių paruošta kūrybai, jaunimo auklėjimui, kultūriniam visuomenės ugdymui, buvo užsklęsta atokiose parapijose, kur kasdienybės rūpesčiai – kaip išgyventi, kaip pragyventi – tarsi rūdys sugrauzė daug žadėjusius, bet neišsiskleidusius talentus.

Įšventintas 1940 m. birželio 16 d. Panevėžio katedroje vyskupo Kazimiero Paltaroko, primicijas laikė gimtosios Šeduvos parapijos bažnyčioje birželio 29 dieną. Primiciantai, kaip priimta iki šiol, pirmųjų savo mišių dalyvius apdovanoja šventais paveikslėliais su gražiais įrašais, liudijančiais jų pasirinkto kelio pagrindines vertybes. Šeduviams jų primiciantas atvežė dar įspūdingesnę dovaną – eilių rinkinį „Jaunystė uždarame sode“: Jame programiniu būtu galima laikyti eilėraščio „Levito pašnekesys su Jėzumi“ posmą:

Sakei, o geras Viešpatie, prašyk ir gausi,
Maldauk, ir tavo maldos neš dangaus palaimą,
Bet ką daryt, kad nė žodžio paprasčiausio
Nesugebu ištart, kaip mūsų žmonės kaime.⁴

Tarnybos pradžia jauniems kunigams būna tarsi nuolatinis būdravimas, pasiruošus bet kuriuo metu keltis į naują vietą – tam, kad įgytų patirties sielovadai, pažintų žmonių santykių, elgsenos įvairovę, regioninius, vietinius bendruomenių savitumus. Pirmoji darbo vieta, kaip ir daugelis pirmųjų potyrių, lieka pamatiniais viso gyvenimo atsiminimais. Jauno kunigėlio idealizmas, entuziastingas veikimas palieka neišdildomus įspūdžius ir parapijiečių atsiminimuose, kurie neretai perduodami iš kartos į kartą, juos netgi sutautosakinant. Darbuotės Palėvenėje metus

4 Antanas Valantinas. *Jaunystė uždarame sode*: [eilėraščiai], 1940, Kaunas, p. 36.

(1940–1941) kunigui ir parapijiečiams ilgai priminė ne tik pluoštas ten sukurtų eilėraščių, bet ir apie keturiasdešimt kryžių, kuriuos vikaro pamokslų paragintos statė kaimų bendruomenės. Valantinas prisimena:

Daug sakiau pamokslų. Ne kartą pravirkdindavau žmones. Kadangi jie buvo sunerimę dėl ateities, dėl gresiančio komunistų siautėjimo, tai viename pamoksle paaiškinau, kad mūsų vienintelė viltis – tai kryžius. Neilgai trukus pirmą kryžių pastatė Buivėnų kaimo žmonės. <...> Dar ir 1941 metų rudenį kai kurie kaimai pastatė kryžius, bet jų pašventinti, žmonėms apgailestaujant, man nebeteko.⁵

2011 m. lapkričio 13 d. Palėvenės parapijos bendruomenė gražiai pasitiko Sida-bravo ir Vadaktų piligrimus, kartu meldėsi ir bendravo minėdami Antano Valantino 95-ąsias gimimo metines. Viename iš Lietuvos moksleivių neformaliojo švietimo centro projektų „Tautos dvasios beiėškant“ (2012) Noriūnų progimnazijos moksleiviai pristatė savojo krašto kaimų ir gamtos vaizdo įrašą, įgarsinę jį kunigo eilėraščiais, kurių ne vienas yra virtęs daina. „Graži Palėvenė nuo kalno, graži lyg nuotaka balta...“⁶ – šis eilėraštis, regis, yra tapęs neoficialiu vietovės himnu.

Biržuose, jau kitos, vokiečių, okupacijos metais (1941–1943), trūkstant katalikiškos lietuviškos spaudos, jaunas vikaras prisiminė gimnazistiškų ir seminarijos sienlakraščių patirtį: prie bažnyčios durų parapijiečiai rasdavo tolydziai atsinaujinantį „Tiesos kardą“, dominusį ne tik religine, bet ir tautine tematika, eilėraščiais, žinutėmis iš parapijos gyvenimo. Iliustracijas piešė gimnazistas Kostas Bogdanas, vėliau – žinomas skulptorius. Biržiečių greit pamėgtos konferencijos bažnyčioje po sekmadienio mišių, vakarinės pamaldos kaimuose pasikviečiant spėrų atvykti jauną kunigą. Domėdamasis parapijos istorija, sukaupe daug vertingos medžiagos monografijai apie čia besidarbavusį kanauninką Juozapą Rimkų–Rimkevičių⁷, kuris bręstančiai asmenybei buvo sektinas ir siektinas pavyzdys. 1943 m. rudenį teko keistis vietomis su vienmečiu bendramoksliu kunigu Steponu Galvydžiu – keltis į Vabalninką. Į Smilgius (Biržų r.) atvyko jau kaip klebonas, parapijos šeimininkas, penkeriems metams (1944–1949). Nors frontas buvo nudundėjęs į Vakarus, paskelbta ir Antrojo pasaulinio karo pabaiga, bet Lietuvoje karas tęsėsi. Tęsėsi jis ir Smilgiuose. Bemiegės naktys, su siaubu laukiant, kas pasibels... Tuštėjantys kaimai – vieni išvežti, kiti spėję pabėgti... Pustrečių metų klebonavimo Kupreliškyje (1949–1952) atsiminimus lydi pasakojimas apie peršautą varpą⁸. Keisti 1952-ieji

5 Antanas Valantinas. *Nuo Palėvenės ligi Vadaktų*: [eilėraščiai ir publicistika], Vadaktai [i. e. Panevėžys], 1998, p. 9–10.

6 *Ten pat*, p. 4.

7 *Didysis Biržų visuomenininkas kan. J. Rimkus–Rimkevičius*, [sudarė] Antanas Valantinas, Vadaktai [i. e. Panevėžys], 1999.

8 *Nuo Palėvenės ligi Vadaktų*, p. 63–64.

metai: iš Kupreliškio į Miežiškius (Panevėžio r.), kur per keletą mėnesių nespėta net su žmonėmis susipažinti. Vieninteliame šiam tarpsniui skirtame eilėraštyje „Prie mielo Nevėžio krantų prisiglaudę štai Miežiškiai miega...“⁹ smelkiasi nuojauta, kad neteks čia sulaukti saulėtekio, kėlimosi, bendrų darbų... Taip ir buvo – tų pačių metų adventas, Kalėdų laukimas jau pildomas darbais Palangoje, tolimame vakariniame Lietuvos pakraštyje – ten, kur, anot lietuvių žemininkų, baigiasi įprastas, prisijaukintas pasaulis, kur žemė prapuola jūroje. Palangos parapijos istorijoje Valantino pavardė įrašyta ne tik klebonų sąrašė (1952–1955), bet ir nuorodoje, kad jam klebonaujant padarytos bažnyčios vidinio prieangio ažuolinės durys. Rietave (1955–1957) išpūdingos šio krašto asmenybių istorijos, regis, kilsteli pavargusią dvasią, net įskelia vieną kitą jaunatviškai nebrandžios puikybės kibirkstėlę. Eilėraštyje „Oginskis, Ivinskis ir aš“ rašo: „Rietave puikavosi Oginskis <...> Rietave darbavosi Ivinskis <...> Rietave ir man darbuotis tenka.“¹⁰ Tik visa tai ir vėl neilgam. 1957 m. gegužės mėnesį gražinamas į savąją Panevėžio vyskupiją, paskirtas į Vadaktus klebonauti Šv. Agotos bažnyčioje.

Vadaktai – tai užkampio vietelė,
Nors plačiai išgarsinta „Tvane“:
Čia man lemta degti kaip žvakelei
Vėlinių slaptingam vakare.¹¹

Gali būti, kad kaip tik toks ir buvo pirmasis keturiasdešimtmečio kunigo atsidusimas, dar kartą iškrausčius ir perdėliojus menką keliauninko mantą kuklioje klebonijoje, užsidegus vakaro žiburį, kai prieblandoje atgyjanti nuojauta pakužda, jog šįkart... čia... ilgam... Kitoje knygoje eilėraštis pavadintas kitaip: „40 metų Vadaktuose“¹². Įdomu, ar nuo tolimų 1957-ųjų dešimtmečius nešiota po posmelį ši mintis įsiliejo į papildytą eilėraščio versiją, ar buvo iš karto parašyta kaip gyvenimo patirties apmąstytas rezultatas, jau gražiai paminėjus 80-ąjį gimtadienį, rengiantis klebonavimo čia sukakčiai? Gyvenimo kelionės išvados:

Vadaktai – tai užkampio vietelė,
Bet geriau čia degti žvakele.
Būti mylimam ir rodyt kelią
Į žvaigždėlę, plaukiančią erdve,
Negu saule kur spindėt skaisčiausia,

.....
9 *Ten pat*, p. 66.

10 *Ten pat*, p. 68.

11 *Ten pat*, p. 72.

12 Antanas Valantinas. *Dovana Tėvynei: [eilėraščiai], Vadaktai [i. e. Panevėžys], 1997, p. 108.*

Jei jos bijo žmogiška akis,
 Jei ir meilės šilumos negausi,
 Jei tau širdį žmonės uždarys.¹³

Į parapijiečių širdis prisibelsti jam tikrai padėjo stebuklingas tautosakos raktas. Vadaktų žmonės atvėrė savo dainų ir pasakų skrynias, atskleidė šviesias ir skaudžias godas. Dalijosi abipuse atjauta ir supratimu. 1997–aisiais išrinktas Sidabravo seniūnijos Metų žmogumi, kunigas Valantinas gražiai darbavosi iki 1999 m. Velykų, kol išstiko insultas. Laimingai po jo atsigavęs, dar labiau ėmęs vertinti dienų prasmingumą, sūnėno padedamas tęsė 1997 m. pradėtą darbą: iš namų archyve išsaugotų rankraščių pradėjo atrinkinėti, redaguoti ir leisti tą kūrybos palikimo dalį, kuri jam rodėsi esanti svarbi tautos kultūros paveldui pažinti, atminimui ateities kartoms perduoti. Norėčiau pacituoti vieną iš jo laiškų, atsiųstų į Lietuvos literatūros ir tautosakos institutą kartu su tautosakos leidiniais:

Sveikiname su trečiuoju tūkstantmečiu. Dar vis laikausi, nors kiti po insulto ir nebeatsigauna, bet mane dar Dievas kol kas laiko, gal ir dar pagyvensiu. Gyventi gera, bet gyvenimas turi būti vertingas. Todėl, kad nereiktų nuobodžiauti, drauge su savo giminaičiu Jonu šį bei tą dirbinėjame. Iš turimų tautosakos nuorašų sudarėme dar vieną tautosakos rinkinį. Ateitis parodys, ką dar galime nuveikti. Kaip rašiau šio rinkinio įžangoje, tai turbūt naudinga ir mano sveikatai: ką nors veikiant greit praeina laikas, netenka nuobodžiauti.¹⁴

Radviliškio rajono savivaldybė 2003 m. Vadaktų kunigą apdovanojo Gerumo angelo statulele. Tais pačiais metais teko lankytis pas Valantiną su svečiais iš Pietų Prancūzijos Grenoblio miesto, tarptautinio pasakų projekto dalyviais. Senolis, vaišindamas lietuviškų žolelių arbata, svečiams lėtai, bet išsamiai pasakojo apie kilnią Lietuvos senovę, paliudytą Raginėnų piliakalnio radiniais, Radviliškio krašto sakmėmis, padavimais ir tikrais istorijos įvykiais.

2004 m. rugsėjo 1 d. kunigas Antanas Valantinas paliko šį pasaulį, bet ne Vadaktus – prie bažnyčios esančiose kapinaitėse, į kurias jo nulydėta, apgiedota, geru žodžiu paminėta daugybė parapijiečių, atgulė ir pats amžinojo poilsio. Prie kapo nuolat susirenka jo krikštyti, tuokti buvę ir esami parapijiečiai, jo poetinės kūrybos, tautosakinio darbo gerbėjai. Susirenka pasidalyti mintimis apie gyvenimo ir atminties kelionę, kuri trunka visą šimtmetį ir, galimas dalykas, truks dar ilgai. Sidabravo seniūnija kasmet rengia vietos moksleivių meninio skaitymo konkursą, skatinantį domėtis poeto kūrybiniu palikimu. 2005 m. vykusį rajoninę moksleivių, mokytojų

13 *Ten pat*, p. 108.

14 Laiškas pridėtas prie leidinio *Liaudiški pasakojimai* (2000).

ir kultūros darbuotojų ekspedicija „Kunigo Antano Valantino takais“ apibendrinta jos vadovės Vilmos Merkytės sudaryta knyga¹⁵. Vadaktų klebonijoje įkurtas memorialinis muziejus, 2009 m. Sidabravo seniūnija paskelbė Valantiną Vadaktų krašto tūkstantmečio žmogumi, 2010 m. pagrindinei miestelio gatvei suteiktas jo vardas. Šį rudenį, grįžę iš viešnegės Lietuvių literatūros ir tautosakos institute, kur vyko proginė mokslinė konferencija ir jubiliejinė rankraščių bei leidinių paroda, vadaktiškai į Kryžių kalną nuvežė kryžių už tautosakininko, literato, kunigo Antano Valantino sielą.

Tikėkimės, kad ir to krašto dainos, pasakos bei kita tautosaka iš kunigo Valantino rinkinių dar sugrįš pas gimtųjų ir gyventų vietovių žmones folkloro ansamblių programose, skambės mokyklų ir bendruomenių renginiuose.

The Last One among the 20th Century Priests – Folklore Collectors

GRAŽINA KADŽYTĖ

S u m m a r y

Rich collections of the Lithuanian Folklore Archives, now amassing over 2 million pieces, are the result of ceaseless efforts not only by the researchers, but also by numerous volunteer assistants, among which there were quite a number of enlightened Lithuanian priests. Priest Antanas Valantinas (1916–2004), an active collector of folklore from the second half of the 20th century, also belonged to this group. His 100th anniversary was celebrated this year. In 1958–1989, responding to the invitation of his contemporary folklorists to join in the work of folklore collecting, this priest recorded and handed over to the Archives 115 folklore collections, comprising in total 13 148 folklore pieces. Valantinas collected folklore both in his native places and in the parishes where he worked as a priest. Valantinas was also a literary man: he composed poems and personally published over 20 books and brochures containing poetry, essays, sermons, as well as several small folklore collections. Although the Archives still receives folklore recorded by the priests working in the second half of the previous century, Valantinas stands out among them as the most prolific collector and the last priest – folklore collector of such scope. This essay discusses the events organized to commemorate the merits of this deserving worker in the field of the Lithuanian folklore.

.....
15 *Kunigo Antano Valantino takais...: prisiminimai, pasakojimai, surinkti kraštotylinėje ekspedicijoje*, sudarė Vilma Merkytė, Radviliškis: Viešoji biblioteka, 2006. – 46 p.